

PRATARMĖ

Šiuo straipsnių rinkiniu pradėdame naujo leidinio kelią. "Informacijos mokslai" atsirado ne tuščioje vietoje. Disertacijos informacijos mokslų temomis Lietuvoje rašomos ir ginamos jau daug metų. Jose nagrinėjamos knygos ir spaudos istorijos, knygų leidybos, poligrafijos ir prekybos, bibliotekininkystės ir bibliografijos, žurnalistikos teorijos ir istorijos problemos. Daugelis disertacijų buvo ginamos buvusios SSRS mokslo įstaigose. Nemaža dalis specialistų jas gynė istorijos, filologijos, pedagogikos bei tikslųjų mokslų tarybose Lietuvoje. Tačiau tai reikalavo darbų adaptacijos ir orientacijos pagal tų mokslų keliamus reikalavimus, nedaug prisidėjo prie savarankiškos mokslo krypties formavimo. Informacijos mokslų tematika Lietuvoje paskelbta nemaža publikacijų. Daugelis jų rasdavo vietą "Knygotyros" leidinyje.

Pasaulyje aktyviai formuojantis savarankiškomis pažinimo kryptims, kurių problematika susijusi su informacija, jos gamyba, perdavimu ir naudojimu, visuomenėje, iškilo būtinumas Lietuvoje turėti atitinkamo profilio mokslinį leidinį. Tai itin svarbu šiuo metu, Vilniaus universitete įkūrus Komunikacijos fakultetą, kuriame koncentruojamos mokslo šakos, tiriančios socialinės ir techninės informacijos procesus bei vystančios bendrąją informacijos ir komunikacijos teoriją.

Būtina pabrėžti, kad mūsų požiūriu informacijos mokslai nėra informatika (angliškas atitikmuo – Computer science), tirianti skaičiavimo mašinas, jų sandaros ir panaudojimo principus. Šiuo atveju kitoks požiūris nurodo ir kitus mokslo pagrindus. Negalima apriboti informacinės veiklos perspektyvų naujų informacinių technologijų kūrimu bei diegimu. Norint sukurti efektyvią visuomenės informacinę infrastruktūrą, nepakanka naujų technikos galimybių. Būtina atitinkama valstybinė informacijos politika, kitaip tariant, valstybinio lygmens informacijos menedžmentas.

"Informacijos mokslų" profiliui būtų artimesnės pasaulyje pripažintos mokslo šakos, vadinamos "Library and Information Science", "Information Science", "Kommunikations und Informationswissenschaft", "Informationswissenschaft". Jos apima įvairius specifinius informacinės veiklos aspektus, tarp jų – socialinius, ko pagal savo pri-

gimtį negali atlikti informatika. Beje, šis terminas visuomenėje ėmė vyrauti tik nuo 1970 metų. Iki tol informacijos moksluose dominavo bibliografijos, dokumentalistikos, mokslinės informacijos, informacijos paieškos sąvokos.

Beveik tuo pat metu industriškai išsivysčiusiose šalyse – JAV, Anglijoje, Vokietijoje, o taip pat buvusioje SSRS, vyko mokslinės diskusijos apie informacijos mokslo kryptį. Jai buvo nelengva konkuruoti su informatika, turėjusia tvirtus ryšius su savo moksliniu pagrindu – matematika bei informacijos industrija. Dabartinė informatika taip pat gana vienareikšmiškai orientuota į informacijos industriją. Todėl ją galima laikyti ne tiek mokslu, kiek juo grindžiama technikos šaka. Ji nesiekia vystyti bendrosios informacijos teorijos. Tai būtų naujos informacijos mokslų šakos, kurią šiuo metu Lietuvoje linkstama vadinti informologija, uždavinys. Ji nagrinėja informaciją ir jos procesus visuomenėje plačiąja prasme: specialiųjų ir masinių komunikacijų sistemose, kultūroje, politikoje, gamyboje, komercijoje ir kt. Informologija tiria įvairius informacinės veiklos aspektus – filosofinius, socialinius, ekonominius, politinius ir teisinius.

Taigi mus veda suvienytų informacijos mokslų idėja. Ją atitinka ir leidinio pavadinimas. "Informacijos moksluose" spausdinami straipsniai padėtų nužymėti informacinės sąveikos visuomenėje problematiką, skatintų įvairių informacijos mokslų integraciją, formuotų bendrąjį šios krypties profilį. Ne mažiau svarbu atskleisti informacijos mokslų prigimtį ir esmę, nustatyti jų tarpusavio santykius bei bendrąją krypties struktūrą. Tai padėtų šiems mokslams rasti vietą tarp pripažintų akademinų disciplinų.

Nėra vienintelės ir teisingos informacijos teorijos. Tai rodo ir moksliniai tyrinėjimai. Juose vyrauja metodologinė įvairovė, nepakanamas tyrimo objekto apibrėžtumas, netgi tam tikras conceptualus chaosas. Tam tikras neapibrėžtumas čia yra greičiau taisyklė negu išimtis. Bet dėsniai veikia net tada, kai jie nėra mūsų iki galo pažinti. Informacijos poveikis ekonominei, socialinei, politinei, mokslinei ir techninei veiklai tolydžio didėja. Informacijos mokslų raida yra pasiekusi kritinį tašką, jų problemos reikalauja iš principo naujos kokybės konceptualių sprendimų. Šiuo metu informacinės sąveikos visuomenėje problematiką rodo įvairių visuomenės informatizavimo aspektų

tyrinėjimai bei informacinės visuomenės koncepcijos. Dėl to informacijos terminui priskiriami įvairūs apibrėžimai, dažnai susiję ne tik su skirtingais tyrimo aspektais, bet ir su skirtingais reiškimais.

Naujoji informacijos mokslų kryptis turėtų koncentruoti savo dėmesį į žinių vaidmenį visuomenėje, apimti ne vien informacijos institucijas ar informacines technologijas. Jos akcentu turėtų tapti žmonių, kaip informacijos vartotojų, poreikiai bei nauji žinių organizavimo metodai. Suprantama, žinių industrija neįmanoma be modernių technologijų, tačiau jos turi padėti spręsti žinių jų valdymo problemas. Kitaip tariant, informacijos mokslų tikslas – pažinti informacinius poreikius ir taip organizuoti modernias technologijas, kad jų dėka būtų pasiekta nauja žinių komunikacijos kokybė bei padidintas informacijos poveikis.

"Informacijos mokslų problemos" egzistuoja sistemoje "žinios – informacijos technika – žmogus". Dėl šios priežasties informacijos mokslai apima ir integruoja daugelio mokslų metodus. Ši kryptis jungia įvairias informacijos teorijas – socialinę, ekonominę, matematinę, techninę, biologinę. Jai svarbios filosofijos, kibernetikos, sistemų teorijos, informatikos, informacinės lingvistikos, psichologijos, fiziologijos ir kt. mokslų žinios. Tolesnei informacijos mokslų raidai itin didelę reikšmę turėtų ne tikslieji, o kokybės metodai, kuriuose dominuotų prasminis parametras. Jie padėtų esmingiau siekti žinių, technologijų ir žmogaus vienybės.

Mes laukiame ir pasiruošę spausdinti straipsnius visų, kurie domisi ir dirba informacinės veiklos srityje. Labiau detalizuoti mus dominančių klausimų ratą būtų galima taip: informacijos ir komunikacijos teorija, visuomenės informacinė infrastruktūra, informacinis menedžmentas, socialiniai ir teisiniai informacijos aspektai, specialiuųjų ir masinių komunikacijų organizavimas, informacinis aprūpinimas, informacijos sistemos ir informacijos paieškos kalbos, informacijos ir komunikacijos politika, informacijos ir komunikacijos technika bei technologija, informacinės veiklos ekonomika ir organizavimas, bibliotekininkystės, bibliografijos, knygotyros, žurnalistikos, dokumentalistikos, archyvistikos ir muziejinininkystės teorija, metodika ir organizavimas. Kiek mažiau mus domintų atitinkamų sričių istorinė tematika.

"Informacijos mokslų" problematika nesudaro griežtai organizuotos struktūrinės erdvės. Pagaliau ne taip jau svarbu, kam konkrečiai adresuojamas šis leidinys. Jis skiriamas visų mokslų, sprendžiančių informacinės sąveikos problemas visuomenėje, atstovams. Nesitikime pasiūlyti greito problemų sprendimo. Vis tik viliamės sulaukti skaitytojų dėmesio, laiškų, pasiūlymų tobulinti leidinį*. Norėtume būti skaitomi ne tik Lietuvoje, todėl jau pirmajame numeryje spausdinami ir užsienio autorių straipsniai. Šios nuostatos laikysimės ir ateityje, suteikdami prioritetą lietuvių ir anglų kalboms.

Renaldas Gudauskas

* Šio rinkinio straipsniai parašyti ir įteikti spaudai 1991–1992 metais.

EDITORIAL

This collection of articles is an attempt to begin new research paper *Informacijos mokslai* (Information sciences). The place we start this paper is not an empty one. Articles dealing with various questions of information science were published in Lithuania for about 20 years. Many of them found their place in the issue *Knygotyra* (Book science).

There is a lot of independent scientific trends in the world dealing with information dissemination and usage in society. In Lithuania we are also eager to have our own research paper of this profile.

This issue became especially important after the Faculty of Communication was established in the Vilnius University. Its main trends of research are processes of social and technical information as well as the general theory of communication and information.

Informacijos mokslai have much in common with such already recognized scientific trends as "Library and Information Science", "Information Science", "Kommunikations und Informationswissenschaft". They cover various rather specific aspects of information activities, social among them.

Contemporary informatics is oriented towards information industry. It is not really a science. It is just a branch of engineering based on it.

It has no aspiration to develop the general theory of information. This is the goal of the new branch of information science – informology. This new term becomes widely used in Lithuania.

It investigates information and its circulation in the system of special and mass communication, culture, politics, industry, business. Informatics deals with various aspects of information activities – philosophical, social, economical, political and legal. So we are led by the idea of the joined information sciences. The title of our issue corresponds with this idea. The goal of the articles published in our issue is to stimulate integration between various information sciences, to shape the general profile of this trend. It is also important to disclose the essence and nature of the information sciences, to define

their relations and structure. This will surely help those sciences to find proper place among the recognized academic disciplines.

To our mind this new trend of information sciences should focus on the role of knowledge in society. It is supposed to cover not only information institutions or information technologies. Its aim is to investigate information needs and new methods of knowledge organization.

Information sciences should percieve information needs and organize conformable modern technologies aiming to enlarge influence of information and create a new quality of knowledge communication.

We would like to cooperate with all authors concerned with information activities. The main themes of our interest are theory of communication and information, information infrastructure, information management, social and legal aspects of information, organization of social and mass communication, information maintenance, information systems, information retrieval languages, information and communication politics, information techniques and technologies, economical aspects of information activities, theory, methodics and organization of librarianship, bibliography, book science, journalizm documentalistics.

We are less concerned with articles dealing with the historical aspects of the mentioned fields.

We publish articles in Lithuanian, Russian and English.

We are looking forward to our future cooperation.

Renaldas Gudauskas